

Ο οικονομικός παράγων εις την διαμόρφωσιν του ιδεολογικού υποβάθρου της κοινωνίας

ΣΤΑΥΡΟΣ Ι. ΜΠΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ*

«Καὶ εἰσήλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐξέβαλε πάντας τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν κατέστρεψε» (Ματθ. 21, 12)

Περίληψις

Η οικονομική ευμάρεια αποτελεί συντελεστήν βελτιώσεως της ποιοτικής στάθμης της ζωής των ανθρώπων και της ευημερίας των κοινωνιών, χωρίς να αποτελέσει το κύριον υπόβαθρον της ευτυχίας. Ο άνθρωπος καταβάλλει προσπάθειάς και αναλίσκεται επί αιῶνας ἄλλοτε μὲν διὰ τὴν οικονομικὴν επικράτησιν ἄλλοτε δὲ διὰ τὴν ἐπίτευξιν οικονομικῶν ἰσορροπιῶν. Εἶναι ἀληθές ὅτι ἡ οικονομικὴ σταθερότης καὶ ὁ ὀρθὸς οικονομικὸς προγραμματισμὸς συμβάλλουν εἰς τὴν ἁρμονικὴν κοινωνικὴν πορείαν τοῦ ἀτόμου. Ἀντιθέτως ἡ οικονομικὴ κρίσις αὐξάνει τὴν κοινωνικὴν ἀνασφάλειαν καὶ ἐπισημαίνει πλεονάζον ἄγχος, ἀγωνίαν καὶ θλίψιν. Αἱ πολύμορφοι οικονομικαὶ ἐξαρτήσεις καὶ ἀλληλοεπιδράσεις τόσο ἐπὶ ἐπίπεδον χωρῶν, ὅσον καὶ ἐν μέσῳ τῶν κοινωνικῶν τάξεων καὶ τῶν ἐπὶ μέρους ἀτόμων προκαλεῖ ἀλυσιδωτὰς ἀντιδράσεις, συνεπεία τῶν ὁποίων ἐπέρχονται διαδοχικαὶ κρίσεις, ἐξαπλούμεναι εὐρέως, ἐπηρεάζουσαι ἐτέρους ζωτικῆς βαρύτητος τομῆς πέραν τῆς οικονομίας. Εἰς τὴν ἀναζήτησιν τῶν αἰτίων τῶν κατὰ καιροὺς ἐπερχομένων οικονομικῶν κρίσεων, διαπιστοῦται ὅτι κατὰ τὸ πλεῖστον αὗται ἀποτελοῦν συνάρτησιν ἄλλοτε μὲν τῶν οικολογικῶν καταστροφῶν, ἄλλοτε δὲ τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς κρίσεως τῶν κοινωνιῶν. Ἡ πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ κρίσις, ἐκ τῆς ἀπομακρύνσεως ἀπὸ τῶν πνευματικῶν ἀξιών καὶ τῆν ζώσαν καὶ ἐνεργὸν πνευματικὴν ζωὴν, πλήττουσα κατὰ κύριον λόγον τὸν οἰκογενειακὸν χώρον, εὐλόγως ἐπεκτείνεται ἐντὸς τοῦ ευρυτέρου κοινωνικοῦ χώρου καὶ ἐπηρεάζει τὴν πολιτικὴν ζωὴν, ἡ ὁποία καθίσταται ἀσταθῆς, ταραχώδης καὶ ἐνίοτε ἀδιέξοδος. Εἰς τὸ ὑπόβαθρον ἐκάστης κρίσεως, κατ' οὐσίαν εὐρίσκεται ἡ ὑπαρξιακὴ κρίσις καὶ ὁ φόβος ὁ ὁποῖος ἀπορρέει ἐξ αὐτῆς, ὡς ἀρχέγονον συναίσθημα τῆς

υπαρξιακῆς ἀπειλής. Ἡ οικονομικὴ κρίσις ἐντείνει τὴν κοινωνικὴν ἀνασφάλειαν καὶ αὕτη μεγιστοποιεῖ τὸν φόβον, τὴν ἀγωνίαν, τὸ ἄγχος, τὴν θλίψιν, ἐκ παραλλήλου αὐξάνει τὴν ἀπόστασιν μεταξὺ τῶν ἀκραίων οικονομικῶν τάξεων καὶ μεγιστοποιεῖ τὴν ἀνασφάλειαν τῶν ἀσθενεστέρων. Αἱ προσπάθειαι οικονομικῆς βελτιώσεως θὰ πρέπει πάντοτε νὰ πραγματοποιοῦνται μὲ γνώμονα τὴν βελτίωσιν τῆς ποιότητος ζωῆς καὶ ευημερίαν ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ἀνεὺ ἐξαιρέσεων, κατὰ ἰσὸτιμον καὶ ἁρμονικὸν τρόπον, ἐπὶ τῆ βᾶσει τῶν ἀρχῶν τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ σεβασμοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου. Ἡ οικονομία ἐστηρικμένη εἰς τὰς ἠθικὰς ἀξίας καὶ προσανατολιζομένη εἰς τὴν σταθερὰν ἐπίδωξιν ἐπιλύσεως τῶν μειζόνων κοινωνικῶν προβλημάτων, ἴτοι τῆς πενίας, τῆς ἀνεργίας, τῆς ἀσθενείας, τῆς ἀμαθείας, τῆς παραβατικότητος, τῆς συνθλίψεως τῆς ἀξιοπρεπείας καὶ τοῦ σεβασμοῦ τοῦ ἀνθρώπου θὰ ἠδύνατο νὰ συμβάλῃ ἀποφασιστικῶς εἰς τὴν ἀνοδικὴν πορείαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἰς τὴν διαμόρφωσιν ευτυχεστέρης κοινωνίας μὲ ευρυτέρας προοπτικὰς.

Λέξεις κλειδῆς: Οικονομία, ἠθικὰ ἀξία, κοινωνία, προοπτικαί

Εἰσαγωγή

Ὁ ἄνθρωπος πολλάκις διήλθεν ἐποχὰς κρίσεως, εἰς τὰς ὁποίας ἐδοκιμάζετο ἡ ψυχικὴ ἰσχύς του, ἡ καλλιέργεια του, ἡ ὠριμότης τῆς σκέψεως, αἱ ἠθικαὶ ἀντιστάσεις, ἡ ὑπομονή, ἡ καρτερία, ἡ ἀγωνιστικότης, ἡ ἀνοχή, ὁ αὐτοέλεγχος, ἡ ευφυΐα, ἡ σοφία καὶ ἡ ἀρετὴ του¹. Αἱ κρίσεις, τὰς ὁποίας διέρχεται, εἶναι δυνατόν νὰ ἀναφέρονται εἰς τὴν προσωπικὴν ζωὴν του ἢ νὰ ἀποτελοῦν ευρύτερον κοινωνικὸν φαινόμενον, ἡ ἔκτασις τοῦ ὁποίου, εἰς ἀκραίας περιπτώσεις, ἐνδέχεται νὰ προσλαμβάνῃ παγκόσμιον χαρακτήρα.

* Ομότιμος Καθηγητὴς Ἱατρικῆς

Σήμερα διερχόμεθα παγκόσμιον οικονομικήν κρίσιν. Ο οικονομικός παράγων, εις τον οποίον τόση βαρύτητα δίδει η σύγχρονος κοινωνία, διαγράφει ημιτονοειδή καμπύλην, υποβιβάζων άλλας χώρας και υπερυψών άλλας, χωρίς σταθερότητα. Αι εναλλαγαι της οικονομικής στάθμης των κοινωνιών και των επί μέρους ατόμων κορυφώνει το άγχος και την αγωνίαν, η οποία εγένετο σταθερός σύντροφος της ανθρωπίνης υπάρξεως κατά τον τελευταίον αιώνα.

Αι ειδήσεις, αι αναφερόμεναι εις την οικονομίαν αποτελούν σήμερα το επίκεντρον των μέσων μαζικής ενημερώσεως και ικανού αριθμού καθημερινών δημοσιευμάτων παγκοσμίως. Η απειλή της οικονομικής καταρρεύσεως επικρέμεται ως δαμόκλειος σπάθη και μεγιστοποιεί την αγωνίαν του μέλλοντος. Οι οικονομικοί δείκται καθίστανται γνώμονες της δυστυχίας ή της χαράς και ελπίδος των ανθρώπων².

Τα αίτια της οικονομικής κρίσεως

Ο σκεπτόμενος άνθρωπος διερωτάται ποία είναι τα βαθύτερα αίτια των οικονομικών κρίσεων³ και εις ποίαν οδόν οδηγεί η συνεχώς αυξανόμενη οικονομική ανασφάλεια, η οποία έχει τόσον ισχυράν επίδρασιν επί της ψυχολογίας των κοινωνιών⁴. Ανατρέχων εις την ιστορίαν διαπιστώνει την ύπαρξιν αναλόγων φαινομένων οικονομικής ασταθείας, εκδηλωμένων ενίοτε υπό τραγικωτέραν, ακραίαν έκφρασιν, η μελέ

τη των οποίων οδηγεί εις πολύτιμα συμπεράσματα⁵.

Η κρίσις των ηθικών και πνευματικών αξιών

Η εμβάθυνσις εις τα αληθή αίτια της κρίσεως και της εκάστοτε οικονομικής καταρρεύσεως οδηγεί εις την διαπίστωσιν, ότι η ηθική κρίσις αποτελεί το αληθές υπόβαθρον της οικονομικής τριαύτης. Η ηθική κρίσις, η οποία συνεπάγεται την αλλοίωσιν του αρμονικού περιγράμματος του ανθρωπίνου προσώπου, την καταστρατήγησιν των ηθικών αξιών και δι' αυτής τον εμπαιγμόν και την σταδιακήν εκμηδένισιν του σεβασμού και της αξιοπρεπείας του ανθρώπου, προκαλεί βαθυτάτην τραυματικήν εμπειρίαν εις το άτομον ως πρόσωπον, ως μέλος οικογενείας⁶ και ως μέλος του κοινωνικού χώρου⁷, επιφέρουσα εν τέλει την εξουθένωσιν αυτού,

Η ηθική κρίσις είναι απότοκος της πνευματικής κρίσεως, της απομακρύνσεως του ανθρώπου από τας πνευματικές αξίας, από την ζώσαν και ενεργόν πνευματικήν ζωήν και εν συνεχεία του προσανατολισμού της πορείας αυτού εις την οδόν της εκκοσμικεύσεως, του κέρδους και του πλούτου⁸, κατά την οποίαν ούτος σταδιακός βυθίζεται εντός του τέλματος της φιλαυτίας και του ευδαιμονισμού.

5. DiNitto D. Social Welfare: Politics and Public Policy (5th Ed.). Boston: Allyn and Bacon 2000. Η Blank (2003) εισήγαγεν έξ μείζονας θεωρητικές προσεγγίσεις εις την αναζήτησιν των ουσιωδών αιτίων της οικονομικής κρίσεως Βλέπε σχετικώς Blank R M. Selecting among anti-poverty policies: Can an economist be both critical and caring? Review of Social Economy 2003; 61(4): 447-469.

6. Ο Οικουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαίος κατά την εγκύκλιον αυτού κατά την εορτήν των Χριστουγέννων το 2013 ανέφερε, ότι όλοι οι πνευματικοί και εκκλησιαστικοί ηγέτες, «ως άλλοι αγραυλούντες ποιμένες, αλλά και οι ιθύνοντες τα του κόσμου, γνωρίζουν και αποδέχονται την Θείαν αλήθειαν και πραγματικότητα ταύτην, την οποίαν διακηρύττομεν από του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Πάντες οφείλομεν να ενθαρρύνωμεν την δημιουργίαν και την λειτουργίαν των φυσιολογικών οικογενειών δια να αναπαράγουν υγιείς ψυχικής και χαρούμενους πολίτας, πλήρεις αισθημάτων ασφαλείας, στηριζομένους εις το αίσθημα της προστασίας του ισχυρού και προστατεύοντος πατρός και της στοργικής και αγαπώσης μητρός. Οικογενείας, εις τας οποίας θα αναπαύεται ο Θεός».

7. Ήδη ούν αξίωσον σεαυτὸν βιοῦν ὡς τέλειον καὶ προκόπτοντα· καὶ πᾶν τὸ βέλτιστον φαινόμενον ἔστω σοι νόμος ἀπαράβατος. κἂν ἐπίπονόν τι ἢ ἡδὺ ἢ ἔνδοξον ἢ ἄδοξον προσάγηται, μέμνησο, ὅτι νῦν ὁ ἀγὼν καὶ ἡδὴ πάρεστι τὰ Ὀλύμπια καὶ οὐκ ἔστιν ἀναβάλλεσθαι οὐκέτι καὶ ὅτι παρὰ μίαν ἡμέραν καὶ ἐν πρᾶγμα καὶ ἀπόλλυται προκοπὴ καὶ σώζεται. Ἐπικτήτου Ἐγχειρίδιον 51,2 (ed. H. Schenkl, Teubner Leipzig 1916)

8. Βλέπε σχετικώς Beneish MD. Earnings management: A perspective. Managerial Finance 2001; 27: 3-17. Καὶ Burgstahler D, Dichev I. Earnings management to avoid earnings decreases and losses. Journal of Accounting and Economics 1997;24:99-126.

1. Βλέπε Θουκ.2,39 «καίτοι εἰ ῥαθυμία μᾶλλον ἢ πόνων μελέτη καὶ μὴ μετὰ νόμων τὸ πλέον ἢ τρόπων ἀνδρείας ἐθέλομεν κινδυνεύειν, περιγίνεται ἡμῖν τοῖς τε μέλλουσιν ἀλγεινοῖς μὴ προκᾶμναι, καὶ ἐς αὐτὰ ἐλθοῦσι μὴ ἀτολμοτέρους τῶν αἰεὶ μοχθούντων φαίνεσθαι, καὶ ἐν τε τούτοις τὴν πόλιν ἄξιαν εἶναι θαυμάζεσθαι καὶ ἔτι ἐν ἄλλοις».

2. Ο όρος οικονομική ευμάρεια διαφέρει από κοινωνίαν εις κοινωνίαν και από χώραν εις χώραν, αναλόγως προς την ιστορίαν, την παράδοσιν, τας οικολογικές και γεωγραφικές συνθήκας της χώρας, την φιλοσοφίαν και την θρησκείαν των κοινωνιών και των ατόμων. Η διακήρυξις της Κοπενχάγης περιγράφει ως πτωχείαν ἡν κατάστασιν, η οποία χαρακτηρίζεται από απόλυτον στέρησιν των βασικών ανθρωπίνων αγαθών ήτοι της τροφής, του ποσίμου ύδατος, της προστασίας της υγείας, της παιδείας και της πληροφορικής» Πλούσιαι χώραι είναι δυνατόν να έχουν ικανόν αριθμόν πολιτών οι οποίοι διαβιούν εις κατάστασιν πενίας. Εις τας ΗΠΑ 12,1% του πληθυσμού εκτιμάται ότι διβιούν υπό συνθήκας πενίας. Βλέπε Rank M R . One nation, underprivileged. Why American poverty affects us all. New York, NY: Oxford University Press 2004. Καὶ Rank M . One Nation, Underprivileged. New York: Oxford University Press 2005.

3. Βλέπε σχετικώς Kapoor S. The financial crisis - causes and cures, Brussels: Friedrich Ebert Stiftung, 2010.

4. Carr S, Sloan T. (Eds.) Poverty and Psychology: From Global Perspective to Local Practice. New York: Kluwer Academic 2003.

Η πνευματική κρίσις οδηγεί εκ παραλλήλου αναποφεύτως εις την κρίσιν της παιδείας, κατά την οποίαν τα εκπαιδευτικά συστήματα, από τας αρχικάς ήδη βαθμίδας προσανατολίζονται προς τας θετικές και οικονομικάς επιστήμας και απομακρύνονται συν τω χρόνω εκ των θεωρητικών επιστημών, αφήνοντα ούτως αναπαντήτους τας βαθυτέρας αναζητήσεις της ανθρωπίνης ψυχής.

Η κρίσις εις την οικογένειαν και την κοινωνίαν

Είναι επόμενο η πνευματική κρίσις να συνεπάγεται και την κρίσιν εντός του οικογενειακού χώρου. Η οικογένεια, στηριζόμενη εις το ιερόν αίσθημα της αγάπης, του σεβασμού, της εκτιμήσεως, της κατανοήσεως, της μεθέξεως και της περιχωρήσεως, της σωφροσύνης⁹, της αναγνωρίσεως της αξίας και των αρετών των προσώπων, τα οποία συνθέτουν αυτήν και της πλήρους ανυποκρίτου αποδοχής αυτών¹⁰, διεπομένη πάντοτε υπό του αισθήματος της ευθύνης, υφίσταται σοβαράς δονήσεις όταν αμβλύνονται αι ανωτέρω αρχαί και ο οικονομικός παράγων κυριαρχεί εις την σκέψιν και εις την ζωήν των μελών της.

Η οικογενειακή κρίσις ευλόγως προκαλεί την κοινωνικήν κρίσιν. Ο ιστός της κοινωνίας ρήγνυται επί ρήξεως του οικογενειακού θεσμού. Αλλοιούμενου του κυτάρου αλλοιούται όλος ο οργανισμός. Άτομα, τα οποία δεν εγνώρισαν την αγάπην και την στοργήν εντός της οικογενειακής εστίας, δεν είχαν το αρμονικόν πατρικόν ή μητρικόν πρότυπον διά να διαμορφώσουν τας βασικάς δομάς της προσωπικότητος των, δεν συνέθεσαν έν αρμονικόν αξιολογικόν σύστημα επί του οποίου θα διαμορφώσουν τας βασικάς αρχάς της κοινωνικής συμπεριφοράς των, δεν συνέθεσαν έν αρμονικόν αξιολογικόν σύστημα επί του οποίου θα διαμορφώσουν τας βασικάς αρχάς της

κοινωνικής συμπεριφοράς των¹¹, εισέρχονται εν συνεχεία εις τον κοινωνικόν χώρον, ουχί διά να σεβασθούν και να προασπίσουν την αρμονίαν αυτού, αλλά διά να εκφράσουν την ανταγωνιστικότητά των, την διεκδικητικότητα, την εσωτερικήν πικρίαν των, την απορριπτικότητα, τας τάσεις υπεροχής και επικρατήσεως και να συμβάλλουν κατ' επέκτασιν εις την διαιώνισιν του κοινωνικού δράματος και της καθημερινής ανασφαλείας και αβεβαιότητος¹².

Η κρίσις εις την πολιτικήν ζωήν

Εκ της κοινωνικής δυσαρμονίας ευλόγως απορρέει και η πολιτική δυσαρμονία. Γόνοι οικογενειών διερχομένων εμφανή ή αφανή κρίσιν, επωαζόμενοι εντός βεβαρημένης και τεταμένης κοινωνικής ατμοσφαιρας, μεταφέρουν την εσωτερικήν κρίσιν και δυσαρμονίαν αυτών¹³ εις την πολιτικήν ζωήν, η οποία ευλόγως καθίσταται ασταθής, παραχώδης και ενίοτε αδιέξοδος, χωρίς να χαρακτηρίζεται από το πνεύμα της θυσίας διά το κοινόν όφελος, τον βαθύ σεβασμόν εις την αξίαν του ανθρωπίνου προσώπου, την συνεχή προσπάθειαν και αγωνίαν διά την κοινωνικήν αρμονίαν και δικαιοσύνην¹⁴, χωρίς να έχη προοπτικήν διά το μέλλον, περιοριζόμενη εις την ρηχότητα της προσωρινότητος¹⁵.

11. Βλέπε πόσον ευγλώτως περιγράφεται η διαταραγμένη κοινωνική συμπεριφορά εις την επιστολήν του Ιούδα « Ούτοι εισίν γογγυσταί, μεμψίμοιροι κατά τας επιθυμίας αυτών πορευόμενοι και το στόμα αυτών λαλεί υπέρογκα, θαυμάζοντες πρόσωπα ωφελείας χάριν» (Ιουδ. 16-17)

12. Η καθημερινή αβεβαιότης, εγκρύπτει τον φόβον ή μάλλον την βεβαιότητα διά την αρνητικήν πορείαν των πραγμάτων, το αίσθημα της εν δυνάμει καταστροφής, την ατυχή τελικήν έκβασιν και διατηρεί το άτομον εις κατάστασιν αναμονής διά τα επερχόμενα δεινά. Βλέπε και Brian Massumi, *The Politics of Everyday Fear*, (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1993),

13. Βλέπε « ανήρ δίψυχος ακατάστατος εν πάσαις ταις οδοίς αυτού» (Ιακ. 1,8).

14. Ίδε Θουλυδίδης 2,37 « έλευθέρωσ δέ τά τε πρός τὸ κοινὸν πολιτεύομεν καί ἐς τὴν πρός ἀλλήλους τῶν καθ' ἡμέραν ἐπιτηδευμάτων ὑποψίαν, οὐ δι' ὀργῆς τὸν πέλασ, εἰ καθ' ἡδονὴν τι δρᾶ, ἔχοντες, οὐδὲ ἀζημίους μὲν, λυπηρὰς δὲ τῆ ὄψει ἀχθηδόνας προστιθέμενοι. ἀνεπαχθῶσ δὲ τὰ ἴδια προσομιλοῦντες τὰ δημόσια διὰ δέος μάλιστα οὐ παρανομοῦμεν, τῶν τε αἰεὶ ἐν ἀρχῇ ὄντων ἀκροάσει καὶ τῶν νόμων, καὶ μάλιστα αὐτῶν ὅσοι τε ἐπ' ὠφελίᾳ τῶν ἀδικουμένων κείνται καὶ ὅσοι ἄγραφοι ὄντες αἰσχύνῃν ὁμολογουμένην φέρουσιν.

15. Τον ἄρχοντα χρῆναι μὴ δέν φρονεῖν θνητόν, ἀλλὰ πάντ' ἀθάνατα (Χείλων ο Λακεδαιμόνιος).

9. Βλέπε και Ηρακλείτου «σωφρονεῖν ἀρετὴ μέγιστη, καὶ σοφίη ἀληθέα λέγειν καὶ ποιεῖν κατὰ φύσιν ἐπαίαντας» (Αποσπάσματα 79. (112).

10. Υπό του Οικουμενικού Πατριάρχου κ.κ.Βαρθολομαίου υπογραμμίζεται «Αυτός ο θεσμός της χριστιανικής οικογενείας αποτελεί το κύτταρον της ζωής και την θερμοκοιτίδα της υγιούς ψυχικής και σωματικής αναπτύξεως των τέκνων. Ως εκ τούτου, αποτελεί οφειλήν της Εκκλησίας αλλά και καθήκον της ηγεσίας εκάστου λαού η διά ποικίλων τρόπων ενίσχυσις του θεσμού της οικογενείας. Διά να αναπτυχθῇ εν παιδίον υγιώσ και ομαλώς απαιτείται μία οικογένεια, όπου ο ανήρ και η γυνή ζούν αρμονικώς, ως εν σώμα, μία σαρξ, μία ψυχή, υποτασσόμενοι ο ένας προς τον άλλον...Προσκαλούμεν και προτρεπόμεθα ἅπαν το πλήρωμα της Αγίας Ορθοδόξου ημών Εκκλησίας όπως πολιτευόμενον αξίως της ης εκλήθη κλήσεως πράττη παν το δυνατόν διά την στήριξιν του θεσμού της οικογενείας.».

Η υπαρξιακή κρίσις

Εις το υπόβαθρον εκάστης κρίσεως ευρίσκεται η υπαρξιακή κρίσις και ο φόβος ο οποίος απορρέει εξ αυτής, αποτελών το πλέον αρχέγονον συναίσθημα της υπαρξιακής απειλής¹⁶. Η υπαρξιακή ανασφάλεια του ατόμου, η αγωνία της μαζικότητας εκ της συνθλίψεως του προσωπικού Είναι, η απόσβεσις των προσδοκιών, το εσωτερικόν αδιέξοδον συνθέτουν την τραγικήν συγχορδίαν του συγχρόνου ανθρώπου, ο οποίος αθροίζει συνεχώς τραυματικά εμπειρίας, από της παιδικής ήδη ηλικίας.

Η θλίψις, η αβεβαιότης ή αίσθησις της προσωρινότητος, διαπλέκονται μετά της φιλαυτίας, του εγωκεντρισμού, της διεκδικητικότητος, των τάσεων υπεροχής και επικρατήσεως ιδίως εις τον οικονομικόν τομέα¹⁷, της ανταγωνιστικότητος, της κοινωνικής ανευθυνότητος, της ελλείψεως εσωτερικής τάξεως¹⁸ και της συναισθηματικής αδιαφορίας διά τον πλησίον και διά την πορείαν της κοινωνίας¹⁹.

Η αναπτυσσομένη αντιρροπιστική υπερτίμησις των ανθρωπίνων δυνάμεων εις την φθίνουσαν κοινωνίαν συνεπάγεται την υποτίμησιν του θείου και αποτελεί ύβριν²⁰, την πηγήν των δεινών κατά τους αρχαίους τραγικούς²¹ και το υπόβαθρον των κοινωνικών αντιθέσεων²².

Ο φόβος του θανάτου πλανάται εις την ψυχήν και την ζωήν των ανθρώπων²³. Η επικέντρωσις εις τον οικονομικόν παράγοντα και εις την κοσμικήν δόξαν επαυξάνει την χοϊκότητα του ανθρώπου, υπογραμμίζει την προσωρινότητα και την φθαρτότητα αυτού και μεγιστοποιεί τα φοβικά βιώματα αυτού²⁴, απομακρύνουσα αυτόν από την αληθή αίσθησιν της ευδαιμονίας²⁵.

Η συναισθηματική κρίσις

Η συναισθηματική αδιαφορία διά τον ανθρώπινον πόνον, διά τον πάσχοντα σωματικώς, ψυχικώς και κοινωνικώς, ο οποίος εκλιπαρεί και επικαλείται διηνεκώς την κατανόησιν, την προσοχήν, την συμπάρασιν, την μέθεξιν²⁶, την προσφοράν και την αγάπην²⁷ αποτελεί το κύριον πάθος του ανθρώπου της εποχής μας, ο οποίος εγκυστούται εις εαυτόν,

23. Διά τον φόβον του θανάτου βλέπε τας Σωκρατικές απόψεις «δεινόν τάν εΐη, και ώς άληθώς τότ' άν με δικαίως εισάγοι τις εις δικαστήριον, ότι ου νομίζω θεούς είναι άπειθών τή μαντεία και δεδιώς θάνατον και οίόμενος σοφός είναι ουκ ών. τό γάρ τοι θάνατον δεδιέναι, ώ άνδρες, ουδέν άλλο έστιν ή δοκείν σοφόν είναι μη όντα• δοκείν γάρ ειδέναι έστιν ή ουκ οίδεν. οίδε μέν γάρ ουδεις τόν θάνατον ουδ' ει τυγχάνει τώ ανθρώπω πάντων μέγιστον όν τών αγαθών, δεδίασι δ' ως εύ ειδότες [29b] ότι μέγιστον τών κακών έστι (Πλάτωνος Απολογία Σωκράτους 29α,29β). Ο Επίκουρος εδίδασκεν την περιφρόνησιν του θανάτου λέγων «συνέθιξε εν τω νομίζειν μηδέν προς ημάς είναι τον θάνατον» (Επικ. Επιστ. προς Μειοικέα 124-125). Την αυτήν περιφρόνησιν προς τον θάνατον και την μετά θάρρους αντιμετώπισιν αυτού διδάσκει εν εκτάσει πολυπλεύρως και ο στωικός Επίκτητος (Επικτ. Διατρ. ΙΙΙ, κεφ. ιγ' 14). Κατά τον Πλάτωνα η φιλοσοφία αποδέχεται και μελετά τον θάνατον με απλότητα, ως αναμενόμενον γεγονός, μετά του οποίου θα πρέπει να συμφιλιωθή ο άνθρωπος (Πλάτ. Φαιδ. 64Α, 65Α, 81 Α και 67Ε,68Β), μεταβαίνων δι' αυτού μετά θάρρους («θαρρών χρή», Πλάτ. Φαιδ. 1140-115Α) εις καλλίτεραν ζωήν (Πλάτ. Άπολ.42). Βλέπε και Lars Svendsen: A Philosophy of Fear. University of Chicago Press 2008. Βλέπε εκ παραλλήλου και Μπαλογιάννης Σ: 'Η υπαρξιακή αγωνία. Γρηγόριος ο Παλαμάς, 1987,70: 30-38

24. «καί οι βασιλείς τής γής και οι μεγιστάνες και οι χιλίαρχοι και οι πλούσιοι και οι ισχυροί και πās δούλος και έλεύθερος έκρυμψαν έαυτους εις τά σπήλαια και εις τās πέτρας τών όρέων» (Αποκ.6,15),

25. «ούτε σώμασι, ούτε χρήμασι ευδαιμονέουσι άνθρωποι, αλλ' ορθοσύνη και πολυφροσύνη» Mulach FGA: Dimokriti Abderiti op. fragmenta F.5 . «ευδαιμονία ψυχής ενέργεια τις κατ' αρετήν τελείαν έστιν» (Αριστοτέλους Ηθικά Νικομάχεια 1103α).

26. « Πάντα ούν όσα θέλητε ίνα ποιώσιν υμίν οι άνθρωποι, ούτω και υμεις ποιείτε αυτοίς, ούτος γαρ εστιν ο νόμος και οι προφήται» (Μαθ.7,12.Λουκά 6,31).

27. "τής αγάπης έξαιρετα δύο ταύτα, τό λυπείσθαι μέν και άγωνιάν έφ' οίς βλάπτεται ο άγαπώμενος, χαιρειν δέ και άγωνίζεσθαι ύπέρ τής ώφελείας αυτού...ό δέ μη ούτω συνδιατιθέμενος φανερός έστι μη άγαπών τόν άδελφόν" (Μ. Βασιλείου, 'Όροι κατ' έπιτομήν, Ρ.Γ. 31, 1200Α).

16. Βλέπε Öhman, Arne. 2008. "Fear and Anxiety: Overlaps and Dissociations," in Michael Lewis, Jeannette M. Haviland-Jones, and Lisa F. Barrett, eds., Handbook of Emotions, 3rd Edition (New York: The Guildford Press), pp.709-29.

17. «οι δε βουλόμενοι πλουτείν εμπύπτουσιν εις πειρασμόν και παγίδα και επιθυμίας πολλάς ανοήτους και βλαβεράς, αίτινες βυθίζουσι τους ανθρώπους εις όλεθρον και απώλειαν. ρίζα γαρ πάντων των κακών εστιν η φιλαργυρία» (Α Τιμ. 6:9)

18. "Τους ανθρώπους διά τούτο απόλλυσθαι, ότι ου δύνανται την αρχήν τω τέλει προσάψαι. (Αλκμαίων ο Κρωτιανιάτης).

19. "Καλώς μεν γαρ φερόμενος ανήρ το καθ' εαυτόν διαφθειρόμενης της πατρίδος ουδέν ήσον ξυναπόλληται, κακοτυχών δε εν ευτυχούση πολλώ μάλλον διασώζεται" (Θουκυδ. Β' 60).

20. Ίδε και τα ακόλουθα «Υβριν χρη σβεννύναι μάλλον, η πυρκαϊήν»! (Ηράκλειτος) και Αιδώς μεν γαρ όλωλεν αναιδείη δε και ύβρις νικήσασα δίκην γην κατά πάσαν έχει (Θέογγης στ. 291 - 292) και «αιδώ τε και δίκην», «ίν' είν πόλεων κόσμοι τε και δεσμοί φιλίας συναγωγοί» (Πρωταγόρας 322 Α),

21. Βλέπε « Θεοίς μεν κάν ο μηδέν ών ο μου κράτος κατακτήσαιπ', εγώ δε και δίχα κείνων πέποιθα τούτ' επιστάσιν κλέος» (Αίας 766-769).

22. «εν τω υπερηφανεύεσθαι τον ασεβή εμπυριζεται ο πτωχός» (Ψαλμ. 9, 23),

επικρατή η ουσιώδης και αξονικής βαρύτητας προσπάθεια της ομοτίμου βελτιώσεως των συνθηκών της ζωής των ανθρώπων και της σταθεράς ανόδου αναπτύσεων σειράν αμυντικών μηχανισμών, κατατεμνόμενος ψυχικώς και αυτοαναιρούμενος, μη γνωρίζων ενίοτε την οδόν την οποίαν ακολουθεί²⁸, προβαίνων εις συνεχή ανεξέλεγκτον αυτοπροβολήν, ενίοτε άνευ λόγου, εις τα πλαίσια του διηνεκώς αυξανόμενου κοσμικού φρονήματος²⁹ και βυθιζόμενος συνεχώς εις το άγχος και την κατάθλιψιν.

Αι συνέπειαι της οικονομικής κρίσεως

Εντός της δύνης των οικονομικών επιδιώξεων παρακάμπτεται η οδός της αρετής³⁰, η οποία έχει πλέον θεωρητικήν αξίαν και δεν αποτελεί τον κύριον βιωματικών σκοπόν, το αληθές νόημα και την σταθεράν επιδίωξιν της ζωής³¹. Κατά κύριον δε λόγον παρακάμπτεται η οδός της αυτογνωσίας³², διά της οποίας ο άνθρωπος ανευρίσκει την υπαρξιακήν ταυτότητα αυτού και εν συνεχεία την αληθή λειτουργικότητα εντός του ζώντος κοινωνικού οργανισμού, συμβάλλων εις την εμφανή ή την αφανή αρμονίαν του συνόλου³³. Εκ παραλλήλου, εις την θύελλαν των οικονομικών διεκδικήσεων παρακάμπτεται η οδός της αληθείας. Η διπλή σχέσις οικονομική επιδίωξις και οικονομική ανασφάλεια, η οποία αποτελεί συνεχή διελκυστίδα εις την σκέψιν και την ζωήν των ατόμων, απομακρύνει από την αλήθειαν και δεσμεύει την εσωτερικήν και κοινωνικήν ελευθερίαν αυτού³⁴.

28. «Οι ειδότες ότι ποιούσιν, επιτυγχάνοντες ών πράττουσιν εύδοξοι τε και τίμιοι τυγχάνουσι».

Ξενοφώντος Απομνημονεύματα Δ,2,28ε. Βλέπε και Αριστοτέλους «περι τών εις τόν βίον καλών και αγαθών. παρακολουθεί δέ τή άφροσύνη άπειρία, άμαθία, άκρασία, έπαριστερότης, άμνημοσύνη. όργιλότητος δ' έστιν είδη τρία, άκροχολία πικρία βαρυθυμία. έστι δέ τού όργίλου μή δύνασθαι φέρειν» (Περι Αρετών και Κακιών 1251a).

29. «Και ο κόσμος παράγεται και η επιθυμία αυτού» (Α Ιω. 2, 16).

30. Βλέπε Αριστοτέλους «άρετή έστιν ή φρόνησις, τού δέ θυμοειδούς ή τε πραότης και ή άνδρεία, τού δέ έπιθυμητικού ή τε σωφροσύνη και ή έγκράτεια, όλης δέ τής ψυχής ή τε δικαιοσύνη και ή ελευθεριότης και ή μεγαλοψυχία (1249b).

31. «Τας αρετάς λέγουσι αντακολουθείν αλληλάς και τον μίαν έχοντα πάσας έχειν» (Διογένους Λαερτίου VII,125).

32. «Ανθρώποισι πάσι μέτεστιν γινώσκειν εαυτούς και φρονείν». Diels, Fragmenta 116,100.

33. άρμονία αφανής φανεράς κρείπτων. Βλέπε και "Όταν ούν ποιήξ έλεημοσύνην, μη σαλιπίσης έμπροσθέν σου, ώσπερ οι ύποκριται ποιούσιν εν ταίς συναγωγαίς και έν ταίς ρύμαις, όπως δοξασθώσιν υπό τών ανθρώπων- άμην λέγω ύμιν, απέχουσι τόν μισθόν αύτών. σου δέ ποιούντος έλεημοσύνην μη γνώτω ή άριστερά σου τί ποιεί ή δεξιά σου, όπως ή σου ή έλεημοσύνη έν τώ κρυπτώ, και ό πατήρ σου ό βλέπων έν τώ κρυπτώ αποδώσει σοι έν τώ φανερώ» (Ματθ.6,2-4).

34. «Η αλήθεια ελευθερώσει ύμάς» (Ιωαν.8,32)

Η οικονομική ανασφάλεια εντείνει την κοινωνική ανασφάλειαν και η κοινωνική ανασφάλεια μεγιστοποιεί τον φόβον³⁵, την αγωνίαν, το άγχος, την θλίψιν. Η οικονομική κρίσις αυξάνει την απόστασιν μεταξύ πλούτου και πτωχείας και μεγιστοποιεί την ανασφάλειαν των ασθενεστέρων οικονομικώς κοινωνικών τάξεων.

Η επένδυσις της ευτυχίας εις τον οικονομικόν παράγοντα, λόγω της προσωρινότητος και της ασταθείας αυτού, γεννά την συνεχή αγωνίαν και την καθίλωσιν εις την χοϊκότητα³⁶, επί της οποίας αναιρούνται όλαι αι υψηλαί προσδοκίαι και όλαι αι ψυχικάι ανατάσεις, εκ της εκριζώσεως των πνευματικών αξιών.

Η ανισότιμος κατανομή των αγαθών εστέρησεν, εκ παραλλήλου, την δυνατότητα της προηγμένης παιδείας εις τα ασθενέστερα οικονομικώς άτομα, τα οποία εστρέφοντο πρωτίστως εις την παραγωγικήν εργασίαν, εις ηλικίαν κατά την οποίαν η παιδεία θα ηδύνατο να συμπληρώση αρμονικώς το περιγράμμα της προσωπικότητος των και να εκπληρώση τας ψυχικάς και πνευματικάς προσδοκίας των.

Η φιλοσοφία της οικονομίας

Ο άνθρωπος καταβάλλει προσπαθείας και αναλίσκεται επί αιώνας άλλοτε μεν διά την οικονομικήν επικράτησιν άλλοτε δε διά την επίτευξιν οικονομικών ισορροπιών. Από της εποχής των θεμελιωτών των νεωτέρων οικονομικών θεωριών κατά τα τέλη του 19ου και τας αρχάς του 20ου αιώνος, εδόθη ιδιαίτερα έμφασις εις την σημασίαν της μεγίστης οικονομικής αποδόσεως³⁷ και εις την ανάλυσιν των πολυσχιδών οικονομικών φαινομένων, τα οποία αναφέρονται εις την δυτικήν κυρίως οικονομίαν³⁸ χαρακτηριζόμενα, κατά το πλείστον, από τας πολυμόρφους τάσεις

35. τίνα φοβηθησόμεθα ή από τίνος δειλιάσωμεν (Ψαλμ. 26) και «ο δε φοβούμενος ου τετελείωται εν τη αγάπη» (Α' Ιω. 4:18).

36. «Μη θησαυρίζετε ύμιν θησαυρούς επί τής γής, όπου σής και βρώσις αφανίζει, και όπου κλέπται διορύσσουσι και κλέπτουσι- θησαυρίζετε δε ύμιν θησαυρούς εν ούρανω, όπου ούτε σής ούτε βρώσις αφανίζει, και όπου κλέπται ου διορύσσουσι ουδέ κλέπτουσι- όπου γάρ έστιν ό θησαυρός ύμών, εκεί έσται και ή καρδιά ύμών (Ματ.6,19-21).

37. Βλέπε σχετικώς Healy P, Wahlen J. A review of the earnings management literature and its implications for standard setting. Accounting Horizons, 1999; 13: 365-383.

38. Βλέπε σχετικώς Robbins Lionel (1935) Essay on the Nature and Significance of Economic Science, Macmillan, και Blaug, M. (1980/1992) The Methodology of Economics, Cambridge: Cambridge University Press. Backhouse, R. (1998) Explorations in Economic Methodology (Routledge).

συγκεντρώσεως των αγαθών εις χείρας ολίγων. Πολλοί εκ των ασχολουμένων μετά την φιλοσοφίας της οικονομίας προσπαθούν να εδραιώσουν την άποψιν, ότι επί των οικονομικών παραμέτρων στηρίζεται κατά μέγα μέρος η ευτυχία και η πρόοδος των ατόμων και της κοινωνίας και κατ' επέκτασιν ορθόν είναι να καταβάλλονται μεγάλοι προσπάθειαι διά την επίτευξιν υψηλών οικονομικών στόχων³⁹. Η ελάττωσις των δαπανών, η αύξησις του εισοδήματος ή κυρίως αμφοτέρα συνθέτουν την βασικήν φιλοσοφίαν της οικονομίας.

Η μετά προσοχής εκδαπάνησις και μετά ενθουσιασμού και ζήλου αύξησις των εσόδων κατέστη σύνθημα εις την δυτικήν κοινωνίαν, η οποία απώλεσεν ανυπολόγιστον χρόνον διά να εξεύρη τρόπους αυξήσεως των εσόδων και περικοπής των δαπανών, πολλάκις εις βάρος της υγείας, της παιδείας και της αξιοπρεπείας των πολιτών.

Η ανωτέρω φιλοσοφία της οικονομίας ευλόγως εισάγει το άτομον εις μίαν ιδιαίτερωσ σύνθετον και ανταγωνιστικήν κοινωνίαν, εις την οποίαν οι πάντες επιζητούν το κέρδος, προσπαθούν εναγωνίως να αποφύγουν την οικονομικήν συρρίκνωσιν, ζουν το άγχος των δυναμικών τάσεων και της ευμεταβλητότητος των αγορών, μεθ' όλων των υποκρυπτομένων οικονομικών κινδύνων, εις βάρος της κοινωνικής αρμονίας, της φιλίας, του σεβασμού προς τον πλησίον και της εσωτερικής ειρήνης⁴⁰.

Η εκ παραλλήλου προσπάθεια αναπτύξεως προτύπων οικονομικού ισοζυγίου, η μελέτη των οποίων θα ήτο δυνατόν να συμβάλη εις την ερμηνείαν πολλών εκ των οικονομολογικών φαινομένων, αποτελούσα σήμερον τον θεμέλιον λίθον του οικοδομήματος της «ευημερούσης οικονομίας του μέλλοντος», αντιμετωπίζεται πλέον μετά πολλού σκεπτικισμού, λόγω των περιωρισμένων δυνατοτήτων εφαρμογής αυτών εντός του πολυδιαστάτου και πολυμερούς συγχρόνου κοινωνικού ιστού^{41,42}, του οποίου η οικονομική και πολιτική ευμεταβλητότης ευλόγως αποτρέπει την σταθεροποίησιν οικονομικών προτύπων,

μέσω καταλλήλων χειρισμών αυτορρυθμίσεως, οι οποίοι είναι αδύνατον να προσλάβουν γραμμικόν χαρακτήρα⁴³, παρ' όλας τας εναγωνίους προσπάθειας των ειδημόνων κατά τας τελευταίας δεκαετίας.

Είναι εύλογον, ότι αι σημαντικά πολιτικά, πολιτιστικά και οικονομικά διαφορά μεταξύ των χωρών αποτελούν ισχυρόν κώλυμα, εις την προσπάθειαν επικρατήσεως ενιαίας οικονομικής φιλοσοφίας και ομοτίμων εφαρμογών αυτής εις τον διεθνή χώρον⁴⁴. Η εμπειρία η οποία αποκτάται εκ της παρατηρήσεως των διακυμάνσεων εις την οικονομία, συνηγορεί υπέρ της απόψεως ότι αι πολύμορφοι οικονομικά εξαρτήσεις και αλληλοεπιδράσεις τόσον εις επίπεδον χωρών, όσον και εν μέσω των κοινωνικών τάσεων και των επι μέρους ατόμων προκαλεί αλυσιδωτάς αντιδράσεις⁴⁵, συνεπεία των οποίων επέρχονται διαδοχικά κρίσεις, εξαπλούμεναι ευρέως, επηρεάζουσαι ετέρους ζωτικής βαρύτητος τομείς πέραν της οικονομίας.

Εις την φιλοσοφίαν της οικονομίας⁴⁶ θα πρέπει να

market microstructure. *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications*, Elsevier 2005; 355: 209-216.

43. Honglin Y, Hong W, Yong Z. Autocorrelation type, timescale and statistical property in financial time series, *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications*, Elsevier 2013; 392: 1681-1693.

44. Balla R. International Financial Reporting Standards (IFRS): pros and cons for investors *Accounting and Business Research* 2006; 36 (Suppl 1): 5-2.

45. Πολλοί εκ των αντιδράσεων είναι απότοκοι της εφαρμογής νέων οικονομικών μεθόδων και συστημάτων, ως είναι η επικράτησις του ηλεκτρονικού χρήματος μέσω των πιστωτικών καρτών, εισηγηθείσα κυρίως υπό των Anderson το 1966 (Anderson AIH. et al. (1966). *An Electronic Cash and Credit System*. New York: American Management Association) και Richardson το 1970 (Richardson D W. (1970). *Electric Money: Evolution of an Electronic Funds transfer System*. Cambridge, MA: Mm Press). Συγχρόνως η επικράτησις των κεντρικών τραπεζών, η επιβολή υψηλής φορολογίας, η κατάργησις των επιδομάτων, η αύξησις του χρόνου εργασίας, η ελάττωσις των μισθών των συντάξεων και των ημερομισθίων, η αύξησις της τιμής των καταναλωτικών αγαθών πυροδοτούν σειράν αντιδράσεων εις τον σύγχρονον κοινωνικόν χώρον. Η επιβολή του ηλεκτρονικού χρήματος εις τας συναλλαγάς ενθυμίζει το της Αποκαλύψεως «...καί ποιεί πάντας, τούς μικρούς και τούς μεγάλους, και τούς πλουσίους και τούς πτωχούς, και τούς έλευθέρους και τούς δούλους, ίνα δώσωσιν αυτοίς χάραγμα επί τής χειρός αυτών τής δεξιάς ή επί τών μετώπων αυτών, και ίνα μή τις δύνηται αγοράσαι ή πωλήσαι εί μη ό έχων τό χάραγμα, τó όνομα του θηρίου ή τόν αριθμόν του όνόματος αυτού» (Αποκ. 13: 16-17). Βλέπε σχετικώς και Rivest R L. Shamir A, Adleman L M. A Method for Obtaining Digital Signatures and Public-Key Cryptosystems. *Communications of the ACM* 1978, .21: 120-126 και Singh S. *Electronic Money: Understanding Its Use to Increase the Effectiveness of Policy*. *Telecommunications Policy* 1999;23: 753- 773.

46. Hausman, Daniel M., ed. *The Philosophy of Economics: An Anthology*. Cambridge; New York: Cambridge University

39. Βλέπε Graham J R, Harvey C R. The theory and practice of corporate finance: Evidence from the field, *Journal of Financial Economics* 2001;60: 187-243.

40. Johnson N F, Jefferies P, Ming Hui P: *Financial Market Complexity Oxford Finance Series* 2003.

41. Farmer J D, Geanakoplos J. *The Virtues and Vices of Equilibrium and the Future of Financial Economics*. Cowles Foundation Discussion Papers 1647, Cowles Foundation for Research in Economics, Yale University 2008. Theodosopoulos, Ted., *Uncertainty relations in models of market microstructure*. *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications*, Elsevier 2005; 355: 209-216

42. Theodosopoulos, Ted., *Uncertainty relations in models of*

του επιπέδου της κοινωνικής ευμαρείας και της προσωπικής ευεξίας αυτών.

Η επικράτηση της φιλαυτίας, απότοκος της οποίας είναι η συνεχής αναζήτηση του κέρδους και η κελλιέργεια του ακράτου ανταγωνισμού απομακρύνει από την ισοτιμιάν εις την κατανομήν των υλικών αγαθών και ιδίως από τον ισότιμον σεβασμόν του ανθρωπίνου προσώπου⁴⁷. Εάν η προσπάθεια ανόδου της οικονομίας συνεβάδιζεν μετά της προσπάθειάς βελτιώσεως της παιδείας και της πνευματικής καλλιέργειας των ατόμων, τα ακραία φαινόμενα του ανταγωνισμού και της οικονομικής επικρατήσεως υπό ατόμων ή κοινωνιών θα υπεχώρουν προ του αισθήματος της κοινωνικής δικαιοσύνης και της αρμονικής επικοινωνίας των ανθρώπων επί τη βάσει των ηθικών αξιών και του αισθήματος της κοινωνικής ευθύνης⁴⁸.

Αι προσπάθειαι οικονομικής βελτιώσεως θα πρέπει πάντοτε να πραγματοποιούνται με γνώμονα την βελτίωσιν της ποιότητος ζωής όλων των ανθρώπων, άνευ εξαιρέσεων, κατά ισότιμον και αρμονικόν τρόπον⁴⁹. Η οικονομική βελτίωσις, η οποία στηρίζεται επί σταθερών βάσεων και ιδίως επί της ορθής αξιοποιήσεως του χρόνου⁵⁰, της αυξήσεως της παραγωγικότητος, της ορθής, ηπίας και μετά διαφανείας κατανομής των δαπανών και των κερδών⁵¹, της ορθής περιθάλψεως της υγείας⁵² και της αναβαθμίσεως του ανθρωπίνου δυναμικού, της ορθής και υπευθύνου παιδείας⁵³, της καλλιέργειας των ηθικών αξιών, του σεβασμού του ανθρωπίνου προσώπου

και της ομοτίμου άρσεως των οικονομικών βαρών, ιδίως από τα πλέον ευπαθή μέλη της κοινωνίας, θα συμβάλη εις την κοινωνικήν σταθερότητα και εις την άρσιν του πλεονάζοντος άγχους και της κοινωνικής ανασφαλείας, υπό των οποίων διακατέχεται ο σύγχρονος άνθρωπος εις όλας πλέον τας περιοχάς της γης⁵⁴.

Αι ευρύτεραι επιπτώσεις της ιδιαίτερας εμφάνσεως του οικονομικού συντελεστού και των επερχομένων οικονομικών κρίσεων

Η ιδιαίτερα έμφασις, η οποία εδόθη εις την οικονομίαν, επηρέασεν ουσιωδώς τας επιστήμας, δεδομένου ότι παρετηρήθη ιδιαίτερα στροφή και εστίασις εις την έρευναν επί των θετικών επιστημών, τα επιτεύγματα των οποίων διαδραματίζουν πρωτεύοντα ρόλον εις την άνοδον της παραγωγικότητος και την βελτίωσιν της οικονομίας.

Η στροφή αυτή είχεν ως αποτέλεσμα αφ' ενός μεν την απομάκρυνσιν από την κλασσικήν παιδείαν και έρευναν, αφ' ετέρου δε την ανάπτυξιν αλληλεξαρτήσεων οικονομίας και επιστήμης, δεδομένου ότι τα διατιθέμενα κεφάλαια διά την έρευναν εις το πεδίο των θετικών επιστημών σταδιακώς καθίσταντο υψηλότερα και προσείλκυαν ευλόγως όλον και μεγαλύτερον αριθμόν επιστημόνων υψηλής στάθμης, οι οποίοι αφιέρωναν το μέγιστον του χρόνου των εις την βασικήν ή την εφηρμοσμένην έρευναν, τα αποτελέσματα της οποίας θα ήσαν επ' αγαθόν της οικονομίας.

Αι επερχόμεναι, εκ παραλλήλου, κατά καιρούς οικονομικά κρίσεις, αι οποία συνεπάγονται την οικονομικήν απόκλισιν και συρρίκνωσιν, συνέβαλον εις την συγκέντρωσιν ικανού πληθυσμού εις τα μεγάλα αστικά κέντρα⁵⁵ και εις την κατ' επέκτασιν συσσωρεύσιν προβλημάτων, υπό μορφήν χιονοστιβάδος,

47. Anderson, Elizabeth. "Beyond Homo Economicus." *Philosophy & Public Affairs* 29, no. 2 (2000).
48. Rawls, John. *Justice as Fairness: A Restatement*. Cambridge: Harvard University Press, 2001.
49. Healy P, Wahlen J. A review of the earnings management literature and its implications for standard setting. *Accounting Horizons*, 1999;13: 365-383.
50. Aboody D, Kasznik R. CEO stock options awards and the timing of corporate voluntary disclosures. *Journal of Accounting and Economics* 2000; 29, 73-100.
51. Beneish MD. Earnings management: A perspective. *Managerial Finance* 2001; 27, 3-17.
52. Βλέπε σχετικώς Goldman DP, Joyce GF, Zheng Y. Prescription drug cost sharing: associations with medication and medical utilization and spending and health. *JAMA* 2007;298:61-9. και Gould E, Wething H, Sabadish N, Finio N. What families need to get by: the 2013 update of EPI's budget calculator. Issue brief no. 368. Washington, DC: Economic Policy Institute, July 3, 2013.

53. Εις την διακήρυξιν της Βουδαπέστης της 12ης Νοεμβρίου του 2010 οι νέοι του Παγκοσμίου Συμβουλίου των Εκκλησιών και των Εκκλησιών της Ευρώπης (WCC-CEC) υπεγράμμισαν «Ζητούμε ευρύτεραν παιδείαν διά να διαμορφώσουμε μίαν πεπαιδευμένην κοινωνίαν η οποία θα στηρίζεται εις την οικονομικήν και κοινωνικήν δικαιοσύνην και αλληλεγγύην» (Poverty, Wealth and

54. Εις πρόσφατον μελέτην υπό των Richard Wilkinson και Kate Pickett υπογραμμίζεται ότι η ανισότιμος κατανομή των αγαθών αυξάνει το άγχος, την κατάθλιψιν και την ανασφάλειαν τόσον εις τους πλουσίους όσον και εις τους ενδεείς ενώ η ισότιμος και μετά δικαιοσύνης κατανομή της οικονομίας απαλύνει το άγχος εις αμφοτέρας τα τάξεις. Βλέπε Richard Wilkinson and Kate Pickett, *The Spirit Level: Why Equality is Better for Everyone*, London: Penguin Books, 2010.,
55. Η συγκέντρωσις οικονομικών μεταναστών, διαφόρου φυλετικής προελεύσεως, οι οποίοι διαβιούν υπό πλημμελείς συνθήκας εις μεγάλα αστικά κέντρα και πολλάκις εις το κέντρον αυτών ήρχισε να παρατηρήται εις ΗΠΑ ήδη από το 1970. Βλέπε Polikoff A. *Racial inequality and the black ghetto. Poverty & Race*, 2004; 13(6): 1-2, 8-12.

47. Anderson, Elizabeth. "Beyond Homo Economicus." *Philosophy & Public Affairs* 29, no. 2 (2000).

48. Rawls, John. *Justice as Fairness: A Restatement*. Cambridge: Harvard University Press, 2001.

49. Healy P, Wahlen J. A review of the earnings management literature and its implications for standard setting. *Accounting Horizons*, 1999;13: 365-383.

50. Aboody D, Kasznik R. CEO stock options awards and the timing of corporate voluntary disclosures. *Journal of Accounting and Economics* 2000; 29, 73-100.

51. Beneish MD. Earnings management: A perspective. *Managerial Finance* 2001; 27, 3-17.

52. Βλέπε σχετικώς Goldman DP, Joyce GF, Zheng Y. Prescription drug cost sharing: associations with medication and medical utilization and spending and health. *JAMA* 2007;298:61-9. και Gould E, Wething H, Sabadish N, Finio N. What families need to get by: the 2013 update of EPI's budget calculator. Issue brief no. 368. Washington, DC: Economic Policy Institute, July 3, 2013.

53. Εις την διακήρυξιν της Βουδαπέστης της 12ης Νοεμβρίου του 2010 οι νέοι του Παγκοσμίου Συμβουλίου των Εκκλησιών και των Εκκλησιών της Ευρώπης (WCC-CEC) υπεγράμμισαν «Ζητούμε ευρύτεραν παιδείαν διά να διαμορφώσουμε μίαν πεπαιδευμένην κοινωνίαν η οποία θα στηρίζεται εις την οικονομικήν και κοινωνικήν δικαιοσύνην και αλληλεγγύην» (Poverty, Wealth and

, τα οποία απορρέουν από τας πλημμελείς συνθήκας διαβιώσεως, την πενίαν και την περιωρισμένην παιδείαν, επηρεάζοντα τόσον την σωματικήν⁵⁶ όσον και εις την ψυχικήν υγείαν⁵⁷ των πολιτών.

Τραγικά φαινόμενα, ως είναι η χρήσις και ο εθισμός εις εξαρτησιογόνους ουσίας και η παραβατική συμπεριφορά, ιδίως των νέων, αποτελούν το πλέον οδυνηρόν φαινόμενον κοινωνικής παρακμής, το οποίον κατά κανόνα είναι συνδεδεμένον μετά της πενίας, της ανεργίας και της ελλείψεως πάσης απασχολήσεως, της εκ συστήματος επαιτείας, της πλημμελούς παιδείας, και της κοινωνικής περιθωριοποιήσεως⁵⁸.

Η αλλοίωσις του χαρακτήρος και η άμβλυνσις των ηθικών αξιών επιφέρει την μείζονα απόκλιση των ατόμων προς περιθωριακού τύπου συμπεριφοράς⁵⁹ και την κατ' επέκτασιν κορύφωσιν του συντελουμένου κοινωνικού δράματος⁶⁰.

Εις ευρύτερον επίπεδον η επιδίωξις της ταχείας αυξήσεως των οικονομικών παραμέτρων καθίσταται πρόξενος οικολογικής κρίσεως η οποία εν συνεχεία ευλόγως προκαλεί ή αυξάνει την υπάρχουσαν οικονομικήν κρίσιν⁶¹.

Η έξοδος εκ της οικονομικής κρίσεως

Η καθήλωσις εις τον οικονομικόν συντελεστήν δεσμεύει την ελευθερίαν του ατόμου, την πηγήν της αληθούς ευδαιμονίας και εσωτερικής ισχύος⁶². Η απέκδυσις της οικονομικής μερίμνης διανοίγει την οδόν του ουρανού⁶³ και την πορείαν προς τον έσω άνθρωπον, η οποία οδηγεί εις την αντίληψιν και κατανόησιν της απεράντου εσωτερικής ωραιότητος⁶⁴. Απελευθερούμενος εκ των οικονομικών δεσμεύσεων και καθηλώσεων και της εξ αυτών απορροούσης θλίψεως⁶⁵ και άγχους⁶⁶ και διά της πίστεως και της συνειδητής πνευματικής ζωής, ο άνθρωπος εισέρχεται εις την χαρισματικήν ατμόσφαιραν της παρουσίας του θείου εις την ζωήν και την σκέψιν του και διά της ελπίδος της αιωνιότητος και υπό το κράτος της γνησίας και ανυποκρίτου αγάπης⁶⁷ αίρεται η αγωνία του πόνου, η ανασφάλεια, η αβεβαιότης, η αίσθησις της απειλής, η θλίψις και ο φόβος⁶⁸ του θανάτου και

62. Βλέπε «Και περιβλεψάμενος ό 'Ιησοῦς λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελεύσονται! οἱ δὲ μαθηταὶ ἔθαμβοῦντο ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. ὁ δὲ 'Ιησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς· τέκνα, πῶς δύσκολόν ἐστι τοὺς πεποιθότας ἐπὶ χρήμασιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν» (Μαρκ.10,23-24).

63. «Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγηται καὶ τί πῆιτε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσῃσθε· οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖον ἐστὶ τῆς τροφῆς καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος; ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά· οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν» (Ματθ.6,25-26).

64. «...καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει· λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ Σολομὸν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων» (Ματθ.6,29).

65. «ἐπὶ ἐν σοὶ λείπει· πάντα ὅσα ἔχεις πῶλῃσον καὶ διάδος πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολουθεῖ μοι. ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα περίλυπος ἐγένετο· ἦν γὰρ πλούσιος σφόδρα» (Λουκ.18,23).

66. Το άγχος αποτελεί διάχυτον και ασυγκεκριμενοποίητον αίσθημα φόβου, του οποίου το αληθές αίτιον παραμένει ασαφές παρ' όλην την ένταση αυτού και το εύρος των ψυχοσωματικών εκδηλώσεων του. Βλέπε και Sigmund Freud, A General Introduction to Psychoanalysis, Trans. G. Stanley Hall (New York: Horace Liveright, 1920

67. «...πρὸ πάντων δὲ τὴν εἰς ἑαυτοῦς ἀγάπην ἐκτενῆ ἔχοντες» (Πετρ. Α,4,8).

68. Εἰς τὴν σύγχρονον λαβυρινθώδη δυτικήν κοινωνίαν ὁ φόβος καλλιεργείται ἐν ἐκτάσει ἀπὸ τα μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως, τοῦ τύπου τῆς λογοτεχνίας, τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν καὶ τῆς μουσικῆς, παρὰ δὲ τὸ γεγονός ὅτι ἡ διαβίωσις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀσφαλεστέρᾳ σήμερον, ἐν σχέσει πρὸς προγενεστέρᾳ ἐποχάς, ἐν τούτοις τὸ άγχος, ἡ ἀνασφάλεια, ἡ ἀπελπίσις, ἡ ἀβεβαιότης, ἡ ἀπειλή, ὁ ἀκαθόριστος καὶ διάχυτος φόβος καὶ τὰ συνοδὰ πρὸς αὐτὸν συναισθήματα κορυφώνονται διηλεκτικῶς. Ὡς πρυτανεύων φόβος προβάλλεται, ὁ φόβος τῶν πυρηνικῶν ὀπλῶν, τῆς τρομοκρατίας, τῶν ξένων, τῆς πενίας, τῆς οικονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀπαθλιώσεως καὶ ὡς φόβος τῆς ἐκμηδενίσεως. Εἰς τὸν χῶρον τῶν συγχρόνων φιλοσοφικῶν τάσεων κατεβλήθη ἡ προσπάθεια

56. Gianaros, P.J., Manuck, S.B., 2011. Neurobiological pathways linking socioeconomic position and health. *Psychosom. Med.* 72, 450-461.

57. Βλέπε σχετικῶς Lynam, D.R., Caspi, A., Moffitt, T.E., Wikström, P.O.H., Loeber, R., Novak, S., 2000. The interaction between impulsivity and neighborhood context on offending: the effects of impulsivity are stronger in poorer neighborhoods. *J. Abnorm. Psychol.* 109, 563-574. Ἐν γένει ἐκ τῶν σοβαροτέρων επιπτώσεων τῆς οικονομικῆς κρίσεως καὶ τῆς πενίας εἶναι ἡ αύξηση τῶν ψυχικῶν νοσημάτων καὶ ιδίως τῆς καταθλίψεως, τῆς κοινωνιοπαθητικοῦ τύπου αλλοιώσεως τῆς προσωπικότητος, τῆς σχιζοφρενείας καὶ τοῦ χρονίου αλκοολισμοῦ. Βλέπε σχετικῶς Murali V, Oyebode OA.. Poverty, social inequality and mental health. *Advances in Psychiatric Treatment*, 2004;10: 216-224.

58. Boardman, J.D., Finch, B.K., Ellison, C.G., Williams, D.R., Jackson, J.S., 2001. Neighborhood disadvantage, stress, and drug use among adults. *J. Health Soc. Behav.* 42, 151-165.

59. Degenhardt, L., Hall, W., 2012. Extent of illicit drug use and dependence, and their contribution to the global burden of disease. *Lancet* 379, 55-70.

60. Βλέπε σχετικῶς Thompson A C. A place called despair. *San Francisco Bay Guardian* 2005, October 19.

61. Τεράστια οικολογικά καταστροφά όπως τῆς BP εἰς τὸν κόλπον τοῦ Μεξικοῦ (British Petroleum's Deepwater Horizon) υπογραμμίζουν τὴν υφισταμένην σχέσηιν μεταξύ ἠυξημένων οικονομικῶν επιδιώξεων καὶ καταστροφῆς τοῦ περιβάλλοντος. Ἡ αὐτὴ οικολογικὴ καταστροφὴ ἐπῆλθεν καὶ εἰς τὴν Alberta τοῦ Καναδά, ἐπιφέρουσα σοβαρὰς επιπτώσεις ἐπὶ τῆς καναδικῆς οικονομίας Βλέπε Mitchell Anderson, "If the \$30 Billion We Give Oil

βιούται η αληθής απελευθέρωσις «εκ της δουλείας της φθοράς»⁶⁹ και η αναμονή του ειρηνικού τέλους⁷⁰. Η αποκάλυψις της δωρεάς του Θεού εις την ζωήν του ανθρώπου καταλύει την αίσθησιν της θνητότητος, εδραιουμένης της υπαρξιακής ασφαλείας και της εσωτερικής ειρήνης.

Πως δύναται να επέλθῃ ἡ υπέρβασις τῆς οικονομικῆς καταδυναστεύσεως τοῦ ἀνθρώπου; Ἐκάστη υπέρβασις ἐπιτελεῖται διὰ τῶν πνευματικῶν ἀγῶνων, τῆς ἀξιοποιήσεως τῶν ψυχικῶν καὶ νοητικῶν δυνατοτήτων, τῆς αυτοκυριαρχίας, τῆς συνέσεως καὶ τῆς ἐπιλογῆς τοῦ καταλλήλου σχεδιασμοῦ εἰς τὴν πορείαν τῆς ζωῆς.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἕκαστος ἀγὼν θεωρητικῶς κερδίζεται διὰ τῶν γνώσεων, τοῦ νοῦ καὶ ἰδίως τῆς ψυχῆς. Διὰ τὴν ἀντιρρόπησιν ἐκάστης ἐπικρεμαμένης ἀπειλῆς ὁ ἄνθρωπος πάντοτε ἐπεστράτευεν τὴν ευφυΐαν καὶ τὴν δημιουργικότητα τοῦ, διὰ νὰ ἐπινοήσῃ μέσα προστασίας, τὰ ὁποῖα ἐνδεχομένως δὲν τὸν ἐκάλυπτον πλήρως, ἀλλὰ τὸν προάσπιζαν ὑπὸ ὠρισμένης συνθήκας μερικῶς, ἀπαλύνοντα συγχρόνως τὸν φόβον καὶ τὴν αἴσθησιν τῆς διαρκούς ἀνασφαλίας.

Τὰ υλικά προστασπιστικά μέσα ἔχουν πάντοτε πεπερασμένη ἀξίαν. Συνεχῶς ὑπόκεινται εἰς τὴν φθοράν καὶ παράγονται νέα τελειότερα τῶν προγενεστέρων, τῶν ὁποίων ἡ προσπάθεια ἐπινοήσεως καὶ ἐφαρμογῆς αὐτῶν δὲν ἔχει τέλος. Ἡ ἐπιτυχία εἶναι προσωρινή καὶ ἀστάθμιστος⁷¹.

Τὰ οικονομικά ὅπλα συνήθως ἐπιφέρουν οικονομικὰ ἀνακατατάξεις, αἱ ὁποῖαι στηρίζονται εἰς τὴν σύνθλιψιν, τὴν οικονομικὴν ἐξάντλησιν, τὴν πτώχευσιν, τὴν ἐξουθένωσιν, τὸν φόβον⁷² καὶ τὴν οικονομικὴν ἀπαθλίωσιν ὁμάδων ἀνθρώπων⁷³ καὶ κοινωνιῶν. Οἱ οικονομικῶς ἐπικρατοῦντες συνήθως χαίρουν τὰ θλιβερά ἐπιτεύγματα τῶν, ἕως ὅτου ὑποστοῦν τὰς συνεπείας νέας οικονομικῆς ἀνατροπῆς, ἡ ὁποία ἀναστρέφει τοὺς ἰσχύοντας ὄρους⁷⁴.

Εἴαν ὁ χρόνος τῶν ἀπεριορίστων συζητήσεων καὶ προσπαθειῶν αὐξήσεως τῶν οικονομικῶν ἐσόδων ἐδαπανᾶτο εἰς τὴν προσπάθειαν βελτιώσεως τῆς παιδείας, τῆς καλλιέργειας τῶν πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν ἀξιών καὶ τῆς ἰσοτίμου μετὰ δικαιοσύνης κατανομῆς τῶν υλικῶν αγαθῶν⁷⁵ καὶ τῆς φροντίδος τῆς υγείας⁷⁶ ὁ ἄνθρωπος θὰ ἦτο καταφανῶς εὐτυχέστερος. Εἴαν ἡ κατανομή τῆς οικονομίας ἐγένετο ἐπὶ τῆ βᾶσει τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν καὶ με γνώμονα τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν ἰσότημον εὐημερίαν ὅλων τῶν ἀνθρώπων καὶ κατεβάλλετο ἰδιαίτερα ἔμφασις εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς παιδείας, ἡ ὁποία διαδραματίζει καθοριστικὸν ρόλον εἰς τὴν ἀνοδικὴν πορείαν τοῦ ἀτόμου θὰ ἐπιτυγχάνετο ἡ κοινωνικὴ ἁρμονία⁷⁷.

να υπογραμμισθῇ κατὰ ἀκραῖον τρόπον ἡ αἴσθησις τῆς ἀνθρωπίνης ἰσχύος διὰ νὰ ὑπερβῇ οὕτως θριαμβευτικῶς τὸν φόβον καὶ τὴν ἀνασφάλειαν. Ἄλλοτε ἐπεδιώχθη νὰ καλλιεργηθῇ τὸ πεπερασμένον τῆς ἀνθρωπίνης υπάρξεως ἢ μάλλον νὰ υπογραμμισθῇ ἡ μηδενιστικὴ ἀντίληψις τῆς υπάρξεως, διὰ νὰ ἐλαχιστοποιηθῇ ἡ τραγικότης τοῦ θανάτου. Βλέπε σχετικῶς καὶ Σ 1. Μπαλογιάννης: Ὁ φόβος διὰ μέσου τῶν αἰώνων Ἐγκέφαλος 50,89-99,2013. 69. «ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ» (Ρωμ.6,21). καὶ «ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσε με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου» (Ρωμ.8,2).

70. Εἶναι ἰδιαίτερος ἐκφραστικὴ ἡ εὐχή τῆς Ἐκκλησίας «Χριστιανὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἀνώδυνα, ἀνεπαίσχυντα, εἰρηνικὰ καὶ καλὴν ἀπολογία, τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, αἰτησώμεθα» (Ἐκ τῆς Θεῆς Λειτουργίας τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου, κατὰ τὴν συναπτὴν τῶν Τιμίων Δώρων).

71. Βλέπε τὴν χαρακτηριστικὴν συμβολικὴν ἐκφρασιν τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ «ὁ τῆρῶν ἄνεμον οὐ σπερεῖ, καὶ βλέπων ἐν ταῖς νεφέλαις οὐ θερίζει» (Ἐκκλησιαστής 11,4).

72. Βλέπε καὶ Ἀριστοτέλους Ἠθικὰ Νικομάχεια 1100α «ὄσα δὲ διὰ φόβον μειζόνων κακῶν πράττεται ἢ διὰ καλόν τι, οἷον εἰ τύραννος προστάτῃ αἰσχροῦν τι πρᾶξι κύριος ὢν γονέων καὶ τέκνων, καὶ πράξαντος μὲν σῶζονται μὴ πράξαντος δ' ἀποθνήσκουσιν, ἀμφισβήτησιν ἔχει πότερον ἀκούσια ἔστιν ἢ ἐκούσια».

73. «ἐθανάτωσαν ἐν λάκῳ ζωῆν μου καὶ ἐπέθηκάν λίθον ἐπ' ἐμέ» (Θρην.3,53).

74. ὁ χρυσὸς ὑμῶν καὶ ὁ ἄργυρος κατίωται, καὶ ὁ ἴδς αὐτῶν εἰς μαρτύριον ὑμῖν ἔσται καὶ φάγεται τὰς σάρκας ὑμῶν. ὡς πῦρ ἐθησαυρίσατε ἐν ἐσχάταις ἡμέραις (Ἰακ.5,3).

75. Βλέπε Δευτ.8,8-9 «ὁ γὰρ Κύριος ὁ Θεός σου εἰσάξει σε εἰς γῆν ἀγαθὴν καὶ πολλήν ... γῆ πυροῦ καὶ κριθῆς, ἄμπελοι, σικαῖ, ροαί, γῆ ἐλαίας ἐλαίου καὶ μέλιτος· γῆ, ἐφ' ἧς οὐ μετὰ πτωχείας φαγῆ τὸν ἄρτον σου καὶ οὐκ ἐνδεθήσῃ ἐπ' αὐτῆς οὐδέν».

76. Βλέπε σχετικῶς τὴν πρόσφατον προσπάθειαν εἰς ΗΠΑ προστασίας τῆς υγείας τῶν ασθενεστέρων τάξεων Saloner B, Sabik L, Sommers BD. Pinching the Poor? Medicaid Cost Sharing under the ACA N Engl J Med 2014;370:1177-1180.

77. Hausman, Daniel M., and Michael S. McPherson. Economic Analysis and Moral Philosophy, Cambridge Surveys of Economic Literature. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 1996.

Βιβλιογραφία

1. Aboody D, Kasznik R. CEO stock options awards and the timing of corporate voluntary disclosures. *Journal of Accounting and Economics* 2000; 29, 73–100.
2. Anderson AIH. et. al. (1966). *An Electronic Cash and Credit System*. New York: American Management Association
3. Anderson, Elizabeth. "Beyond Homo Economicus." *Philosophy & Public Affairs* 29, no. 2 (2000).
4. Backhouse, R. (1998) *Explorations in Economic Methodology* (Routledge).
5. Balla R. International Financial Reporting Standards (IFRS): pros and cons for investors *Accounting and Business Research* 2006; 36 (Suppl 1): 5-2.
6. Beneish MD. Earnings management: A perspective. *Managerial Finance* 2001; 27, 3-17.
7. Blank R M. Selecting among anti-poverty policies: Can an economist be both critical and caring? *Review of Social Economy* 2003; 61(4): 447-469.
8. Blaug, M. (1980/1992) *The Methodology of Economics*, Cambridge: Cambridge University Press.
9. Boardman, J.D., Finch, B.K., Ellison, C.G., Williams, D.R., Jackson, J.S., 2001. Neighborhood disadvantage, stress, and drug use among adults. *J. Health Soc. Behav.* 42, 151–165.
10. Burgstahler D, Dichev I. Earnings management to avoid earnings decreases and losses. *Journal of Accounting and Economics* 1997; 24: 99–126.
11. Carr S, Sloan T. (Eds.) *Poverty and Psychology: From Global Perspective to Local Practice*. New York: Kluwer Academic 2003.
12. DiNitto D. *Social Welfare: Politics and Public Policy* (5th Ed.). Boston: Allyn and Bacon 2000.
13. Επικτήτου Έγχειρίδιον ed. H. Schenkl, Teubner Leipzig 1916.
14. Επικτήτου: Έγχειρίδιον Εις. *Epicteti Dissertationes ab Arriani digestae* H.Schenkl, Stutgardiae aed. Teubneri 1965
15. Farmer J D, Geanakoplos J. *The Virtues and Vices of Equilibrium and the Future of Financial Economics*. Cowles Foundation Discussion Papers 1647, Cowles Foundation for Research in Economics, Yale University 2008.
16. Frede M: *Essays in ancient philosophy*. Clarendon Press. Oxford 1987
17. Gianaros, P.J., Manuck, S.B., 2011. Neurobiological pathways linking socioeconomic position and health. *Psychosom. Med.* 72, 450–461.
18. Graham J R, Harvey C R. The theory and practice of corporate finance: Evidence from the field, *Journal of Financial Economics* 2001;60: 187-243.
19. Goldman DP, Joyce GF, Zheng Y. Prescription drug cost sharing: associations with medication and medical utilization and spending and health. *JAMA* 2007;298:61-9.
20. Gould E, Wething H, Sabadish N, Finio N. What families need to get by: the 2013 update of EPI's budget calculator. Issue brief no. 368. Washington, DC: Economic Policy Institute, July 3, 2013.
21. Hausman D M. (ed). *The Philosophy of Economics: An Anthology*. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 1984.
22. Hausman, Daniel M., and Michael S. McPherson. *Economic Analysis and Moral Philosophy*, Cambridge Surveys of Economic Literature. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 1996.
23. Healy P, Wahlen J. A review of the earnings management literature and its implications for standard setting. *Accounting Horizons*, 1999; 13: 365-383.
24. Honglin Y, Hong W, Yong Z. Autocorrelation type, timescale and statistical property in financial time series, *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications*, Elsevier 2013; 392: 1681-1693.
25. Johnson N F, Jefferies P, Ming Hui P: *Financial Market Complexity Oxford Finance Series* 2003.
26. Kapoor S. *The financial crisis - causes and cures*, Brussels: Friedrich Ebert Stiftung, 2010.
27. Lynam, D.R., Caspi, A., Moffitt, T.E., Wikström, P.O.H., Loeber, R., Novak, S., 2000. The interaction between impulsivity and neighborhood context on offending: the effects of impulsivity are stronger in poorer neighborhoods. *J. Abnorm. Psychol.* 109, 563–574.
28. Μπαλογιάννης Σ: Η ύπαρξιακή αγωνία. Γρηγόριος ο Παλαμάς, 1987,70: 30-38
29. Μπαλογιάννης Σ'Ι.: Ο φόβος διά μέσου των αιώνων *Εγκέφαλος* 50,89-99, 2013.
30. Murali V, Oyebode OA. Poverty, social inequality and mental health. *Advances in Psychiatric Treatment*, 2004;10: 216-224.
31. Nikiforuk A. "Dirty oil is turning Canada into a corrupt petrostate", *CCPA Monitor*, May 2010.
32. Πλάτων *Απολογία Σωκράτους*(ed. John Burnet, 1903)
33. Polikoff A. Racial inequality and the black ghetto. *Povert & Race*, 2004; 13(6): 1-2, 8-12.
34. Rank M R. *One nation, underprivileged. Why American poverty affects us all*. New York, NY: Oxford University Press 2004.
35. Rank M. *One Nation, Underprivileged*. New York: Oxford University Press 2005.
36. Rawls, John. *Justice as Fairness: A Restatement*. Cambridge: Harvard University Press, 2001.
37. Richardson D W. (1970). *Electric Money: Evolution of an Electronic Funds transfer System*. Cambridge, MA: Mm Press
38. Rivest R L, Shamir A, Adleman L M. A Method for Obtaining Digital Signatures and Public-Key Cryptosystems. *Communications of the ACM* 1978; 21: 120-126.
39. Robbins, Lionel (1935) *An Essay on the Nature and Significance of Economic Science* (Macmillan)
40. Saloner B, Sabik L, Sommers BD. Pinching the Poor? Medicaid Cost Sharing under the ACA *N Engl J Med* 2014;370:1177-1180.
41. Sen Amartya. *On Ethics and Economics*. New York: Basil Blackwell, 1987.
42. Singh S. *Electronic Money: Understanding Its Use to Increase the Effectiveness of Policy*. *Telecommunications Policy* 1999;23: 753- 773.
43. Svendsen L. *A Philosophy of Fear*. University of Chicago Press 2008.
44. Theodosopoulos, Ted,. Uncertainty relations in models of market microstructure. *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications*, Elsevier 2005; 355: 209-216.
45. Thompson A C. A place called despair. *San Francisco Bay Guardian* 2005, October 19.
46. Wilkinson R, Pickett K. *The Spirit Level: Why Equality is Better for Everyone*, London: Penguin Books, 2010